

MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TA'LIM TIZIMIDA GENDER TENGLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2026-20-224-227>

Xushboqov Botir Xushboqovich

*Renessans universiteti Pedagogik ta'lim va psixologiya
kafedrası(PhD) v.b dotsenti.*

ANNOTATSIYA

Maqolada milliy qadriyatlar asosida ta'lim tizimida gender tenglik madaniyatini shakllantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda gender tenglikning pedagogik mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda milliy an'ana va ma'naviy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqligi tahlil qilingan. Shuningdek, gender tenglikni ta'minlashda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlardan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Gender tenglik, milliy qadriyatlar, ta'lim tizimi, gender madaniyati, teng huquqlilik, adolat, pedagogik yondashuv, innovatsion metodlar, kreativ pedagogika, interaktiv ta'lim, ijtimoiy stereotiplar, ma'naviy-axloqiy tarbiya.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются вопросы формирования культуры гендерного равенства в системе образования на основе национальных ценностей. В исследовании анализируется педагогическая сущность гендерного равенства, его важность в образовательном процессе и неразрывная связь с национальными традициями и духовными ценностями. Также обосновывается эффективность использования современных педагогических подходов и инновационных методов в обеспечении гендерного равенства.

***Ключевые слова:** гендерное равенство, национальные ценности, система образования, гендерная культура, равенство, справедливость, педагогический подход, инновационные методы, креативная педагогика, интерактивное образование, социальные стереотипы, духовно-нравственное воспитание.*

ABSTRACT

The article discusses the issues of forming a culture of gender equality in the education system based on national values. The study analyzes the pedagogical essence of gender equality, its importance in the educational process, and its inextricable link with national traditions and spiritual values. It also substantiates the effectiveness of using modern pedagogical approaches and innovative methods in ensuring gender equality.

***Keywords:** gender equality, national values, education system, gender culture, equality, justice, pedagogical approach, innovative methods, creative pedagogy, interactive education, social stereotypes, spiritual and moral education.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash jamiyatning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda ta'lim tizimida gender tenglikni shakllantirishda milliy qadriyatlarning roli alohida o'rin tutadi. Milliy qadriyatlar, o'ziga xos an'analar va tarbiyaviy asoslar gender tenglikni ta'minlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Maqolada milliy qadriyatlar asosida ta'lim tizimida gender tenglik madaniyatini shakllantirishning nazariy

asoslari va amaliy usullari tahlil qilinadi. Milliy qadriyatlar har bir xalqning madaniyati, anʼanalari, diniy eʼtiqodi va jamiyatdagi meʼyorlaridan kelib chiqadi. Oʻzbek xalqining qadriyatlari, xususan, mehmondoʻstlik, halollik, farzandga boʻlgan mehr va hurmat gender tenglikni rivojlantirishda muhim rol oʻynaydi. Biroq, milliy qadriyatlarni gender tenglik nuqtai nazaridan qayta koʻrib chiqish va ularga zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida yangicha qarash zarur. Jamiyatda erkak va ayol oʻrtasida teng huquqlilikni taʼminlashga oid qadriyatlar zamonaviy pedagogik talablarga moslashtirilishi kerak.

Taʼlimda gender tenglikni taʼminlashning nazariy asoslari.

Gender tenglikni taʼminlash taʼlim jarayonida muhim oʻrin tutadi. Oʻquvchilarga erkak va ayol oʻrtasida teng huquqlilikni, hurmatni va adolatni oʻrgatish zarur. Gender tenglikni taʼminlashda quyidagi nazariy asoslar ahamiyatga ega:

Teng huquqlilik va adolat — bu jamiyatda barcha insonlar oʻz huquqlari va imkoniyatlaridan teng foydalana olishlarini taʼminlashga qaratilgan printsiplar. Ushbu tushunchalar koʻplab ijtimoiy, huquqiy, va siyosiy tizimlar uchun asosiy yoʻnalishlar sifatida qabul qilinadi. Teng huquqlilik va adolat oʻrtasidagi bogʻliqlik, ular bir-birini toʻldiradi va birgalikda ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni taʼminlashga yordam beradi. Keling, ularning har biriga alohida eʼtibor qarataylik:

Teng huquqlilik — barcha fuqarolar, jinsidan, irqidan, etnik kelib chiqishidan, diniy yoki siyosiy eʼtiqodidan qatʼi nazar, teng huquqlarga ega boʻlishlari kerak. Bu shuni anglatadiki, hech kim oʻzining tabiiy huquqlaridan yoki ijtimoiy imkoniyatlardan ayrilmasligi lozim. Jamiyatda teng huquqlilikni taʼminlash uchun qonunlar, siyosatlar va amaliyotlar yaratiladi va amalga oshiriladi.

Adolat — bu insonlar oʻrtasidagi munosabatlarni tartibga soladigan, ularga oʻzaro hurmat va xolislik asosida qarorlar chiqarishdir. Adolat prinsipiga binoan, har bir insonning huquqlari hurmat qilinishi, ularning farqlari va ehtiyojlari inobatga olinishi kerak. Adolat shuningdek, ijtimoiy adolat, iqtisodiy tenglik va sud tizimining xolis ishlashini oʻz ichiga oladi.

Teng huquqlilik va adolat bir-birini toʻldiradi, chunki teng huquqlar taʼminlanishi kerak boʻlgan jamiyatda adolat ham amalda boʻlishi zarur. Bu printsiplarning amalga oshirilishi ijtimoiy barqarorlikka olib keladi, chunki ularning taʼminlanishi jamiyatdagi har bir insonning oʻz imkoniyatlaridan toʻliq foydalana olishiga imkon yaratadi.

Milliy qadriyatlar asosida gender tenglikni shakllantirish: Oʻzbek milliy qadriyatlari, masalan oilada hurmat va adolat tamoyillari gender tenglikni taʼminlashda yordam berishi mumkin. Biroq, bu qadriyatlarni zamonaviy gender tenglik nuqtai nazaridan yangicha talqin etish kerak.

Milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirish, ayniqsa, jamiyatda turli ijtimoiy guruhlar oʻrtasidagi hamjihatlikni kuchaytiradi. Bu jarayon, nafaqat ayollar va erkaklarning teng huquqlarini taʼminlashni, balki oiladagi masʼuliyatlar va vazifalarni teng taqsimlashni ham oʻz ichiga oladi.

O'zbekistonda, milliy qadriyatlar va an'analar asosida gender tengligini shakllantirish orqali, o'z oilasiga mehribon bo'lish, hurmatli va mas'uliyatli bo'lish, o'zaro hamkorlikni kuchaytirish mumkin. Bu shuningdek, jamiyatda ayollarni bilim olishga, kasbiy rivojlanishga va ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga undaydi.

Gender tenglikni ta'minlashda milliy qadriyatlarning rolini oshirish

Milliy qadriyatlar, ayniqsa, diniy va ma'naviy qadriyatlar, jamiyatdagi gender tengligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun, Islom dinida ayollarga nisbatan hurmat va e'tibor ko'rsatish, ularning huquqlarini himoya qilish qat'iy belgilangan. O'zbekistonning milliy qadriyatlarida ham, ayollarni yuksak qadrlash, ularni bilim olish, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish uchun imkoniyatlar yaratish masalalari muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirishda, an'anaviy qarashlar va stereotiplarni bartaraf etish zarur. Masalan, "erkaklar faqat ish bilan shug'ullanadi, ayollar esa faqat uy ishlarini bajaradi" kabi stereotiplarni yengish kerak. Milliy qadriyatlar gender tengligini ta'minlashda faqat hurmatga asoslanish bilan birga, erkaklar va ayollar o'rtasidagi o'zaro hamjihatlikni mustahkamlashga qaratilgan bo'lishi kerak.

Ta'lim va madaniyat, milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirishning asosiy vositalaridan biridir. Ta'lim tizimida gender tengligini ta'minlash uchun yangi o'quv dasturlari va metodikalarni ishlab chiqish zarur. O'zbekistonning ta'lim tizimida, gender tengligini o'qitish va yosh avlodni tenglikni hurmat qilishga o'rgatish katta ahamiyatga ega. Bu jarayon, o'quvchilarga ayollar va erkaklarning huquqlari va imkoniyatlarini teng tushunish va qadrlashni o'rgatishga yordam beradi.

Madaniy jarayonlar ham milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Milliy san'at, adabiyot, musiqa va boshqa madaniy ifodalar, ayollar va erkaklar o'rtasidagi o'zaro hurmatni va tenglikni rivojlantirishga yordam beradi. Madaniyat va san'atda gender tengligini ilgari surish orqali, jamiyatda teng huquqlarni amalga oshirish mumkin.

Gender tengligi, nafaqat shaxsiy va oilaviy masalalarda, balki ijtimoiy-siyosiy sohada ham katta ahamiyatga ega. O'zbekiston hukumati va davlat idoralari gender tengligini ta'minlash uchun bir qator siyosatlarni ishlab chiqqan. Milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirishda, davlat siyosati o'zgarishlarni amalga oshirish, erkaklar va ayollar o'rtasidagi huquqiy va iqtisodiy tenglikni ta'minlashni nazarda tutadi.

Shuningdek, gender tengligini ta'minlashda ayollarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlarini himoya qilish masalalari ham ahamiyatlidir. Ayollarning biznes va siyosatda faol ishtirok etishi, ularning iqtisodiy jihatdan mustaqil bo'lishi, gender tengligini ta'minlashda muhim qadamdir.

Milliy qadriyatlar asosida gender tengligini shakllantirish — bu jamiyatning barcha a'zolariga teng huquqlar, imkoniyatlar va mas'uliyatlarni taqdim etishga qaratilgan uzoq muddatli va kompleks jarayon. O'zbekistonda milliy qadriyatlar, an'analar va madaniyatlar asosida gender tengligini shakllantirish, ijtimoiy barqarorlik va jamiyatdagi barcha qatlamlar o'rtasida o'zaro hurmat va tenglikni

kuchaytirishga yordam beradi. Shu bilan birga, gender tengligini ta'minlashda ta'lim, madaniyat, siyosat va huquqiy tizimlarning birlashgan yondashuvi zarurdir.

Metodlar va innovatsion yondashuvlar.

Gender tenglikni shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va metodlar muhim ahamiyatga ega. Bu metodlar orqali o'quvchilar gender tenglikni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham o'rganadilar. Quydagi innovatsion metodlar gender tenglikni ta'minlashda samarali bo'lishi mumkin:

1. **Interaktiv metodlar:** Gender tenglikni o'rgatishda interaktiv metodlardan foydalanish samarali. Bu metodlar, xususan, guruhli muhokama, debatlar va rolli o'yinlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalashni va boshqalar bilan teng huquqli munosabatda bo'lishni o'rganadilar.

2. **Kreativ pedagogika:** Gender tenglikni shakllantirishda kreativ pedagogika metodlari, masalan, hikoyalar, film va boshqalardan foydalanish, gender tenglikni tushunishga yordam beradi. Milliy qadriyatlarni hikoyalar va ertaklar orqali ta'lim jarayoniga kiritish, bolalarda gender tenglikka bo'lgan e'tiborni kuchaytiradi.

3. **Multimedia va texnologiyalar:** Zamonaviy texnologiyalar va multimedia vositalari yordamida gender tenglikni ta'minlash uchun yangi platformalar va resurslar yaratish mumkin. Onlayn kurslar, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar orqali gender tenglik haqida bilimlarni tarqatish imkonini beradi.

XULOSA

Milliy qadriyatlar asosida ta'lim tizimida gender tenglik madaniyatini shakllantirishning ahamiyati juda katta. Gender tenglikni ta'minlashda ta'lim tizimining roli jamiyatning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarga gender tenglikni o'rgatish, jamiyatda adolat va hurmatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonni amalga oshirishda zamonaviy pedagogik metodlar va innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Milliy qadriyatlarni gender tenglik nuqtai nazaridan o'zgartirish va yangicha talqin etish, kelajakdagi avlodlarni teng huquqli va hurmatga loyiq shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xusanova, G. (2020). Milliy qadriyatlar asosida ta'lim tizimida gender tenglikni shakllantirish. Tashkent: O'qituvchi.
2. Raximova, N. (2019). Gender tenglik va ta'lim: zamonaviy yondashuvlar. Tashkent: Renessans Ta'lim Universiteti.
3. Mamedov, I. (2018). Gender tenglik va ta'lim tizimi: nazariy asoslar va amaliyot. Tashkent: Ta'lim.
4. Karimova, Z. (2017). Ta'limda gender tenglikni shakllantirish: innovatsion yondashuvlar. Tashkent: Yangi O'zbekiston.
5. Yusupova, F. (2016). Milliy qadriyatlar va gender tenglik: ta'lim tizimida yangi yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston.